Valiokunnan lausunto PeVL 5/2016 vp– HE 137/2015 vp

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ulosottokaaren ja velan vanhentumisesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ulosottokaaren ja velan vanhentumisesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta (HE 137/2015 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- lainsäädäntöneuvos Mari Aalto, oikeusministeriö
- professori Olli Mäenpää
- oikeustieteen tohtori Antti Tapanila

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- oikeustieteen tohtori Ida Koivisto

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ulosottokaarta ja velan vanhentumisesta annettua lakia.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä toukokuuta 2016.

Esityksen säätämisjärjestysperusteluissa ehdotusta arvioidaan perustuslain oikeusturvaa koskevan 21 §:n kannalta. Lakiehdotukset voidaan hallituksen käsityksen mukaan hyväksyä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Koska ehdotus tiedoksiantojen toimittamisesta sähköisesti asiointitilille on periaatteellisesti merkittävä, voisi hallituksen mukaan olla suotavaa saattaa esitys perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi.

Valmis
5.1

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Tiedoksianto kansalaisen asiointitilille

Hallituksen esityksessä esitetään eräiden ulosottokaaren säännösten ja velan vanhentumisesta annetun lain 11 §:n muuttamista. Tarkoituksena on ulosottomenettelyn nopeuttaminen, yksinkertaistaminen ja joustavoittaminen sekä sähköisen tiedoksiantomenettelyn käyttöalan laajentaminen siten, että asianosaisen oikeusturva ei vaarannu.

Ulosottoasiaa koskevat asiakirjat annetaan pääsääntöisesti tiedoksi tavallisena tiedoksiantona eli käytännössä tavallisella kirjeellä. Ehdotetun ulosottokaaren 3 luvun 38 §:n 2 momentin mukaan ulosotossa tiedoksianto-osoitteena voidaan käyttää sähköisen asiointijärjestelmän tiedonsiirron osoitetta, jos henkilö on ottanut sähköisen asiointijärjestelmän käyttöönsä. Ehdotus koskee ainoastaan ulosottomiehen ja tiedoksiannon vastaanottajan välistä suhdetta, joten sitä ei sovelleta esimerkiksi tuomioistuimen toteuttamaan tiedoksiantomenettelyyn.

Sähköisellä asiointijärjestelmällä tarkoitetaan säännöksessä valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskuksen kehittämää kansalaisen asiointitili -nimistä palvelua, joka on hallinnollisten asiakirjojen keskitetty sähköinen tiedoksiantopaikka. Ehdotuksen mukaan ulosottoviranomainen voi siis toimittaa asiointitilin käyttäjälle tiedoksiantoja asiointitilille. Käyttäjän on ottaessaan tilin käyttöönsä ilmoitettava sähköpostiosoite, puhelinnumero tai molemmat, joihin käyttäjälle lähetetään heräteviesti, kun hänelle on tullut asiointitilille viesti.

Todisteellisessa tiedoksiannossa asianosaisen tulee kuitata tiedoksianto vastaanotetuksi ennen avaamista. Asiointitili toimittaa ulosottoviranomaiselle koneellisen kuittauksen vastaanottajan kuittauksesta ja vastaanottoajasta.

Asiointitilin käyttöön ottamisen yhteydessä on annettu yleinen suostumus siihen, että viranomaisen tiedoksianto voidaan toteuttaa asiointitilille.

Ehdotettu sääntely on merkityksellistä oikeusturvaa koskevan perustuslain 21 §:n kannalta.

Tiedoksianto ulosotossa ja oikeusturva

Perustuslakivaliokunnan käytännössä perustuslain 21 §:n oikeusturvasäännösten on katsottu koskevan soveltuvin osin myös ulosottoa (ks. PeVL 42/2006 vp ja PeVL 9/2010 vp). Täytäntöönpanoon liittyviä kansallisia menettelyjä ei ole suljettu myöskään Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle (ks. esim. Di Pede v. Italia, 26.9.1996 ja Immobiliare Saffi v. Italia, 28.7.1999).

Ehdotetun ulosottolain 3 luvun 38 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan ulosotossa on mahdollista käyttää tiedoksianto-osoitteena henkilön ja viranomaisen väliseen yhteydenpitoon tarkoitettua valtakunnallisen sähköisen asiointijärjestelmän tiedonsiirron osoitetta.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomai-

sessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla. Lainsäädännöllä ei saa vaarantaa kenenkään oikeusturvaa. Samat periaatteet koskevat soveltuvin osin myös ulosottoa (ks. PeVL 42/2006 vp ja PeVL 9/2010 vp).

Oikeusturvanäkökohdat edellyttävät, että tiedoksianto toteutetaan siten, että vastaanottaja saa oikeuksiensa käyttämiseksi tarvitsemansa tiedot selkeästi, hänelle ymmärrettävinä ja riittävän ajoissa. Ehdotuksen valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa on kyse yhtäältä siitä, tuleeko sähköisesti tiedoksi annettu asia tehokkaasti henkilön tietoon, ja toisaalta siitä, täyttääkö ehdotettu tiedoksiantomenettely menettelyn asianmukaisuutta koskevan perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaisen vaatimuksen.

Tiedoksiantojen vastaanottaminen asiointitilille ei ole esityksen mukaan pakollista. Menettely voi koskea vain henkilöä, joka on ottanut sähköisen asiointijärjestelmän käyttöönsä. Toisaalta henkilö, joka ei halua vastaanottaa tiedoksiantoja asiointitilille, voi ilmoittaa tästä ulosottomiehelle. Tällöin tiedoksiantoja ei toimiteta hänelle sähköisesti asiointitilille, vaan hänen tiedoksianto-osoitteeksi ilmoittamaansa osoitteeseen. Henkilö voi myös koska tahansa lopettaa asiointitilin käytön, jolloin asiakirjat toimitetaan postitse.

Asiointitilille saapuneista viesteistä lähtee vastaanottajalle ilmoitus sähköpostitse ja tekstiviestillä riippuen siitä, minkälaisen heräteviestin hän on asiointitilille määritellyt. Heräteviestin määrittely asiointitilille on pakollista. Asiointitilille lähetetyn asiakirjan voidaan näin ollen katsoa tulleen henkilön tietoon. Asiointitilin käyttäminen sähköiseen tiedoksiantoon esityksessä ehdotetulla tavalla ei siten perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan lähtökohtaisesti vaaranna asiakirjan vastaanottajan oikeusturvaa edellyttäen, että asiointitili on teknisesti toimintavarma.

Hallituksen esityksestä ei ilmene, kuinka monella kansalaisella taikka ulosoton asiakkaalla on käytössään hallituksen esityksessä tarkoitettu sähköinen asiointitili. Ne henkilöt, jotka ovat ottaneet asiointitilin käyttöönsä, eivät ole asiointitiliä käyttöönottaessaan olleet tietoisia siitä, että sitä voidaan käyttää ulosottoon liittyvien asioiden tiedoksiantoon. Ottaen tämän ja ulosottoasioiden erityisluonteen huomioon perustuslakivaliokunta katsoo, että laajennettaessa asiointitilin käyttöä ehdotetulla tavalla asiointitilin käyttäjiä tulee nimenomaisesti tiedottaa tilin käyttämisestä myös ulosottoasioissa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Helsingissä 25.2.2016

Valiokunnan lausunto PeVL 5/2016 vp

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Annika Lapintie vas
varapuheenjohtaja Tapani Tölli kesk
jäsen Maria Guzenina sd
jäsen Anna-Maja Henriksson r
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Antti Häkkänen kok
jäsen Ilkka Kantola sd
jäsen Antti Kurvinen kesk
jäsen Jaana Laitinen-Pesola kok
jäsen Leena Meri ps
jäsen Ulla Parviainen kesk
jäsen Wille Rydman kok
jäsen Ville Skinnari sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Matti Marttunen